

ПРОБЛЕМА ЗБЕРЕЖЕННЯ ГЛИБИННОЇ СТРУКТУРИ ТЕКСТУ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ (НА ПРИКЛАДІ ТЕКСТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СПРЯМОВАНOSTI)

Кобякова Ірина Карпівна,

*кандидат філологічних наук, професор,
завідувач кафедри германської філології
Сумського державного університету
i.kobyakova@gf.sumdu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-9505-2502*

Чайка Тетяна Юрївна,

*магістр кафедри германської філології
Сумського державного університету,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічного аналізу та обліку
Національного технічного університету «Харківський
політехнічний інститут»
chaykatata@gmail.com
orcid.org/0000-0002-7622-3193*

Мета статті – уточнити основні положення класичної концепції глибинних структур речення в контексті перекладацьких трансформацій і перекладацької майстерності, виявити основні труднощі при використанні концепції глибинних структур під час перекладу і визначити оптимальні шляхи їх вирішення.

Методи. У процесі дослідження були використані такі методи: аналізу і синтезу (визначення сутнісних характеристик поняття «глибинна структура»); зіставлень (дослідження моделей трансформації і їх особливостей у процесі перекладу текстів економічної спрямованості); системно-структурний (виявлення взаємозв'язків і взаємозалежностей глибинних та поверхневих структур).

Результати. Одна з найважливіших умов успішної перекладацької діяльності – максимально повне збереження змісту тексту в процесі перекладу. В умовах перетворення глибинної структури вихідного тексту на поверхневу структуру мовою перекладу перед перекладачем постає проблема вибору з безлічі допустимих поверхневих структур тієї єдиної, яка найкращим чином здатна передати не тільки експліцитні, а й імпліцитні компоненти тексту. У процесі перекладу спеціальних галузевих текстів ця задача особливо актуальна. Так, ігнорування фонових знань про національно-культурні традиції ділового спілкування може привести до серйозного спотворення первинного сенсу тексту. А це своєю чергою може стати причиною невдачі ділових контактів. Концепція глибинних і поверхневих структур є досить корисним інструментом, який дає змогу успішно здійснювати перекладацьку діяльність при перекладі складних із семантичної і синтаксичної точок зору конструкцій. Збереження семантики вихідного тексту при максимально повному врахуванні імпліцитного контексту і фонових знань – першочергове завдання перекладача. Теорія глибинних і поверхневих структур є одним з інструментів, який здатен допомогти перекладачеві не тільки структурувати текст, але й максимально ефективно працювати з його семантикою, синтаксисом і фонологією.

Суттєвою перекладацькою проблемою залишається пошук найбільш релевантного варіанту поверхневої структури, яка здатна зберегти глибинну структуру тексту-оригіналу з урахуванням усього масиву імпліцитних смислів. З огляду на це, тексти економічної спрямованості становлять певний інтерес, оскільки традиції ділового спілкування в різних культурах є свого роду додатковими фоновими знаннями, які необхідно враховувати у процесі перекладу.

Висновки. Знання про особливості глибинних і поверхневих структур текстів тих чи інших жанрів дають перекладачеві змогу більш якісно здійснювати перекладацьку діяльність. Систематизація перекладацької діяльності в цьому контексті передбачає організацію роботи поетапно: спочатку аналізується поверхнева структура вихідного тексту, з використанням правил синтаксичних трансформацій перекладач описує глибинну структуру тексту, а потім з урахуванням специфіки мови перекладу переводить цю глибинну структуру в поверхневу структуру мови перекладу. Результати дослідження можуть бути використані в практичній перекладацькій діяльності для забезпечення більш чіткого уявлення про глибинну структуру і семантичної еквівалентності вихідного і цільового текстів. Результати дослідження сприяють удосконаленню практичних напрацювань щодо особливостей роботи з глибинними структурами перекладацьких текстів економічної спрямованості. Подальші перспективи дослідження можуть бути пов'язані з уточненням найбільш доцільних у конкретних перекладацьких ситуаціях моделей трансформації глибинної структури вихідного тексту в поверхневу структуру тексту перекладу.

Ключові слова: глибинна структура, поверхнева структура, семантика, синтаксис, перекладацькі трансформації.

THE ISSUE OF PRESERVING THE TEXT DEEP STRUCTURE IN TRANSLATION
(USING THE EXAMPLE OF ECONOMIC TEXTS)

Kobyakova Iryna Karpivna,
*Candidate of Philological Sciences, Professor,
Head of the Germanic Philology Department
Sumy State University
i.kobyakova@gf.sumdu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-9505-2502*

Chaika Tetiana Yuriivna,
*Master at the Germanic Philology Department
Sumy State University,
Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at the
Department of Economic Analysis and Accounting
National Technical University
“Kharkiv Polytechnical Institute”
chaykatata@gmail.com
orcid.org/0000-0002-7622-3193*

Purpose. The paper intends to clarify basic provisions of the deep structure as a theoretical construct in the context of translation skills. The purpose of the article is also to identify the main difficulties in using the deep structures concept in the translation process and to determine the best way of addressing them.

Methods. The following methods are used in the research process: analysis and synthesis (in determining the substantive characteristics of the concept “deep structure”); comparison (in studying models of transformation and their peculiarities in context of economic texts translating); systemic-structural (in identifying relationships between deep and surface structures).

Results. One of the most important conditions for successful translation activities is the preservation of the content in translation. When transforming the deep structure of the source text into a surface structure in the target language, the translator is faced with the problem of choosing from the set of admissible surface structures the only one that is best able to convey not only explicit, but also implicit components of the text. This task is especially relevant when translating specialized industry texts. So, ignoring the background knowledge about the national and cultural traditions of business communication can lead to a serious distortion of the original meaning of the text. And this, in turn, can cause the failure of business contacts. The concept of deep and surface structures is a very useful tool for successfully translating complex semantic and syntactic constructions. Preservation of the original text semantics with maximum consideration of the implicit context and background knowledge is the first task of the translator. The theory of deep and surface structures is one of the tools that can help the translator not only structure the text, but also work as efficiently as possible with its semantics, syntax and phonology.

Conclusions. Knowledge of the different genres text’s deep and surface structures peculiarities enables the translator to perform better translation activities. The systematization of translation activities in this context involves the organization of work in phases: first of all the source text surface structure is analyzed, then using the rules of syntactic transformations the translator describes the text deep structure, and then, taking into account the specifics of the translation language, translates this deep structure into the target language surface structure. The study results could be used in practical translation to provide a clearer understanding of the deep structure and to ensure semantic equivalence between the source and the target texts. The study results contribute to the improvement of practices, which are related to the peculiarities of working with deep structures of economic translations. Further prospects for the study could be related to the clarification of the most appropriate models in specific translation situations for transforming the underlying structure of the source text into a surface structure of the text.

Key words: deep structure, surface structure, semantics, syntax, translation transformations.

1. Вступ

Збереження семантики вихідного тексту з максимально повним урахуванням імпліцитного контексту і фоонових знань – першочергове завдання перекладача. Теорія глибинних і поверхневих структур є одним з інструментів, який здатен допомогти перекладачеві не тільки структурувати текст, але й максимально ефективно працювати з його семантикою, синтаксисом і фонологією. А це своєю чергою сприяє більш якісному здійсненню перекладацької діяльності.

Засновником генеративної лінгвістики (напряму, в рамках якого виник і був популяризованим термін «глибинна структура») є Ноам Чомски. У його роботах і роботах його послідовників відображені еволюційні віхи трансформації дефініції «глибинна структура» (Chomsky, 2005). Сутність глибинної структури речення вивчали такі вчені: Б. Аартс (Aarts, 2014), Л.Е. Ла Паломбара (La Palombara, 1976), Р.П. Стоквелл (Stockwell, 1977), Ї. Ву, Р. Ху (Wu, Xu, 2011), М.Г. Плоткіна (Плоткіна, 2012), А.В. Висоцький (Висоцький, 2006), Н. Татяниченко (Татяниченко, 2015), К.А. Галкіна (Галкіна, 2017), Ю.П. Мельник (Мельник, 2012).

Проблеми застосування теорії глибинних і поверхневих структур розглядалися в роботах таких вчених, як Н. Афіда (Afrida, 2017), Х. Гонг (Gong, 2004), Н.А. Арістова (Арістова, 2015), І.П. Борковська (Борковська, 2015), Д.М. Добровольська (Добровольська, 2016), С.О. Швачко (Швачко, 2005), Л.М. Черноватий (Черноватий, 2015), І.К. Кобякова (Кобякова, 2008), О.О. Гридюшко (Гридюшко, 2019), О.М. Волченко (Волченко, 2017), А.М. Пташніченко (Пташніченко, 2014).

Суттєвою перекладацькою проблемою залишається пошук найбільш релевантного варіанту поверхневої структури, яка здатна зберегти глибинну структуру тексту-оригіналу з урахуванням усього масиву імпліцитних смислів. Тексти економічної спрямованості становлять певний інтерес, оскільки традиції ділового спілкування в різних культурах є свого роду додатковими фоновими знаннями, які необхідно враховувати в процесі перекладу.

Мета статті – уточнити основні положення класичної концепції глибинних структур речення в контексті перекладацьких трансформацій і перекладацької майстерності, виявити основні труднощі при використанні концепції глибинних структур під час перекладу і визначити оптимальні шляхи їх вирішення.

У процесі дослідження були використані такі методи: аналізу і синтезу (визначення сутнісних характеристик поняття «глибинна структура»); зіставлень (дослідження моделей трансформації і їх особливостей при перекладі текстів економічної спрямованості); системно-структурний (виявлення взаємозв'язків і взаємозалежностей глибинних та поверхневих структур).

2. Виклад основного матеріалу

Глибинна структура (Deep Structure) – термін, який виник у генеративній лінгвістиці. Нині усталений підхід постулює, що глибинна структура відображає смислову близькість тексту. Тексти з такою глибинною структурою містять однакові лексичні одиниці, але можуть відрізнятися граматично. У цьому випадку такі тексти визнаються близькими за змістом. Якщо текст схожий семантично, але різний синтаксично, кажуть, що він має однакову глибинну структуру, але різні поверхневі структури.

При цьому низка дослідників дотримується думки, що глибинна структура – це звичайний технічний інструмент граматичної теорії, який не є універсальним компонентом всіх людських мов (Плоткіна, 2012: 26). Однак є й інша точка зору щодо універсальності глибинних структур. Так, Н.А. Арістова вважає, що глибинна структура зачіпає досить абстрактні рівні і є спільною для всіх мов (Арістова, 2015: 178–179).

На відміну від глибинної структури, яка значною мірою є абстракцією, поверхнева структура (Surface Structure) відображає синтаксис реальних одиниць мови – конкретних речень.

Як зазначає, зокрема, М.Г. Плоткіна, граматичні відносини, які визначають семантичну інтерпретацію, не можуть бути відображені поверхневою структурою. Глибинні і поверхневі структури ототожнювати не можна (Плоткіна, 2012: 26). Р. Ху, Ї. Ву наголошують, що поверхневі структури підпорядковуються фонологічним і морфемним правилам (Wu, Xu, 2011).

Згідно з «Оксфордським словником англійської граматики» (2014), глибинна і поверхнева структури часто використовуються як терміни в простій бінарній опозиції, де глибинна структура являє сенс, а поверхнева структура є фактичним реченням, яке ми бачимо (Aarts, Chalker, Weiner, 2014: 314).

А.В. Висоцький зазначає, що якщо різні поверхневі структури мають однакову глибинну структуру, можна говорити про те, що єдність глибинної структури базується на тотожності морфемного складу і тотожності основних семантико-синтаксичних відносин між дієсловом-дією та його актантами (суб'єктом і об'єктом дії). Водночас відмінність у поверхневих структурах базується на різному характері поверхневих синтаксичних зв'язків між компонентами відповідних конструкцій (зв'язок підрядний, предикативні та ін.) і на різних способах включення цих конструкцій у будову синтаксичних конструкцій вищого порядку (Висоцький, 2006: 64).

Необхідно зазначити, що теорія глибинних і поверхневих структур пройшла серйозний еволюційний шлях. Приклад – синтаксичні структури виразів “*I ordered you to leave*” («Я наказав тобі піти») і “*I promised you to leave*” («Я обіцяв тобі піти»). При складанні схем цих речень ми отримаємо однакові глибинні структури, але семантика буде різною. У ранніх роботах Н. Чомскі акцентовано на синтаксисі глибинних структур, але згодом на перший план вийшла проблема семантики. Глибинні структури в генеративній семантиці були доповнені семантичною структурою. Семантична структура передбачає єдність сенсу для, можливо, різних із точки зору лексики висловлювань. А трансформації покликані здійснювати перебудову семантичної структури в поверхневу (Chomsky, 2005).

Проводячи компаративний аналіз глибинної та поверхневої структур, І.П. Борковська зазначає, що інформація змістовно-концептуального і змістовно-підтекстового характеру міститься саме в глибинній структурі речення (Борковська, 2015: 91).

Міркування про протиставлення глибинної і поверхневих структур підштовхнули дослідників до ідеї перенесення варіативних і функціональних відмінностей на рівень синтаксису. А.В. Висоцький (2006) підкреслює функціональну і семантичну (денотативну) значимість відмінностей між глибинними структурами. Якщо різні поверхневі структури відповідають одній і тій самій глибинній структурі, то відмінності таких поверхневих структур мають варіативний характер (Висоцький, 200 : 65).

У генеративній лінгвістиці прийнято виділяти так зване «ядерне речення» (Kernel Sentence). Якщо в процесі перетворення глибинної структури на поверхневу способи трансформації задіяні мінімально, то отримані таким чином речення називають «ядерними». При цьому «ядром» називається одне слово або морфема, яка визначає значення і властивості цілого. Цей компонент є відправною точкою всіх граматичних відносин.

Як зазначає Н. Тат'янченко, «ядерні речення» відображають типові співвідношення семантичного, семантико-синтаксичного і формально-граматичного аспектів висловлювання (Тат'янченко, 2015: 103).

Відомі такі способи подання глибинної структури: «дерево складників», дужковий запис.

Перелічимо основні символи частин мови, які використовуються під час запису синтаксичних структур: *S* – речення (Sentence); *NP* – іменна група (група підмета; номінативний компонент) (Noun Phrase); *VP* – дієслівна група (дієслівний компонент) (Verb Phrase); *D* – означений артикль (definite article); *Attr* (*A*) – означення

(Attribute); *N* – іменник (Noun); *V* – дієслово (Verb); *Aux* – допоміжне дієслово (Auxiliary); *Part* – дієприкметник (Participle); *Adv* – прислівник (Adverb).

Як стверджується в трансформаційній граматиці, синтаксис містить два субкомпонента:

- базовий субкомпонент;
- трансформаційний субкомпонент.

Базовий компонент визначає обмежену множину глибинних структур, які є прототипами речень. А ось трансформаційний компонент породжує поверхневі структури речення. Базовий субкомпонент є системою елементарних правил, які, ймовірно, близькі для різних мов.

Перше правило бази можна виразити формулою:

$$S = NP + VP \quad (1)$$

Наступний ієрархічний рівень розкладання речення – це розкладання компонентів *NP* і *VP* на складники. Відповідні правила бази регламентують можливе розкладання цих компонентів.

Друге правило говорить, що дієслівна група складається з дієслова та іменної групи (або другій іменній групі):

$$VP = V + NP \quad (2)$$

А значить, перше правило бази (1) можна розкласти в такий спосіб:

$$S = NP + VP = NP + \{V + NP\} \quad (3)$$

Третє правило бази стосується розкладу іменної групи:

$$NP = D + N \quad (4)$$

Тоді формулу (1) з урахуванням (2) і (4) можна записати в такий спосіб:

$$S = \{D + N\} + \{V + \{D + N\}\} \quad (5)$$

Пропонуємо до розгляду речення “*The company rejected the allegation*” («Компанія відкинула звинувачення»). Розкладання компонентів цього речення можна представити такою системою синтаксичних рівнянь:

$$\left\{ \begin{array}{l} S = NP + VP \\ VP = NP + V \\ NP = D + N \\ D = the \\ N = \{company; allegation\} \\ V = rejected \end{array} \right. , \quad (6)$$

«Нетермінальними» називаються такі символи, які можна розкласти далі, а «термінальними» називають такі символи, які далі вже розкласти не можна (це кінцеві, нерозкладні елементи).

Кожному з можливих символів частин мови відповідають можливі в цьому випадку правила бази. Ці правила застосовуються до тих пір, поки не буде отримана необхідна остаточно структура (Галкіна, 2017: 22).

Формула (1) відображає структуру «ядерного» речення (Kernel Sentence), яке складається з двох частин: *NP* (функціонує як суб'єкт речення) і *VP* (функціонує як предикат речення).

М.Г. Плоткіна так описує основні характеристики «ядерного речення»: «це розповідне речення; радше стверджувальне, ніж заперечне; основне дієслово завжди в активному стані, хоч воно може бути в будь-якій часовій формі та будь-якого виду; не містить складників (compounds); порядок слів у такому реченні завжди «звичайний»: підмет + дієслово (+ додаток); воно вимовляється зі звичайною інтонацією, тобто нормальним тоном, розвиваючись рівномірно від початку до кінця без незвичайних пауз, наголосів чи варіацій висоти тону; не містить інших означень (окрім детермінантів) у безпосередній препозиції та постпозиції до іменника» (Плоткіна, 2012: 26).

Число «ядерних» речень є досить обмеженим. Так, Л. Ла-Паломбара наводить лише одинадцять моделей «ядерних» речень (La Palombara, 1976: 238).

Однак і такий підхід не виявився завершальним етапом узагальнення. Р. Стоквел запропонував замінити поняття «ядерне речення» на поняття «атомарне речення» (англ. Atomic Sentence), або «базове речення». Причому число таких «атомарних речень» виявилось ще меншим, ніж число «ядерних речень». Р. Стоквел виділив лише шість базових типів «атомарних речень»: *NP V (Adv)*; *NP V NP (Adv)*; *NP V NP Prep P (Adv)*; *NP be NP*; *NP be Adj*; *NP be Prep P*. (Stockwell, 1977: 184)

Типове «атомарне речення» М.Г. Плоткіна описує так: «Типове атомарне речення – простіша, стверджувальна, декларативна, предикативна мовна структура» (Плоткіна, 2012: 27).

Трансформаційний субкомпонент породжує поверхневі структури речень зі структур, отриманих у результаті дії базових правил. Якщо глибинна структура складається із системи вставлених один в одного речень, то

трансформаційні правила застосовуються циклічно, починаючи з найбільш глибоко вставлених речень (таких, від яких вже не залежать ніякі додаткові) і закінчуючи головним реченням.

У контексті правил побудови глибинних і поверхневих структур, особливого значення набуває проблема семантичної правильності або неправильності синтаксично правильного речення. Справа в тому, що і в англійській мові, і у всіх інших людських мовах є речення, які граматично правильно побудовані, але при цьому безглузді (тобто є семантично аномальними). Для вирішення цієї проблеми в генеративній лінгвістиці розроблений так званий механізм селективних обмежень (Pater, 2009). Селективні обмеження регламентують, які пари лексем можуть осмислено поєднуватися одна з одною в різних граматичних конструкціях, а які – ні.

Вчені-лінгвісти підкреслюють, що тільки глибинний вимір змістовної структури уможливило цілісне сприйняття тексту в перекладі (Добровольська, 2016: 43). «Золотим правилом» перекладу є збереження сенсу тексту, тобто його глибинної структури. Так, С.О. Швачко зазначає, що стабільність глибинних структур під час перекладу є аксіоматичною вимогою будь-якого перекладу. При цьому поверхневі структури вихідних текстів можуть піддаватися модифікаціям (Швачко, 2005: 90).

Як зазначає Л.М. Черноватий, простежується така закономірність: чим більше досвід і чим вища кваліфікація перекладача, тим більша ймовірність, що його переклади будуть орієнтовані переважно на глибинну структуру вихідного тексту. Студенти-філологи в процесі перекладу частіше орієнтуються на поверхневу структуру вихідного тексту. Таким чином, ймовірно, розвиток компетентності перекладача як фахівця є асоційованим із поступовим перенесенням його орієнтації з поверхневої структури тексту на глибинну (Черноватий, 2015: 165). Орієнтація на поверхневу структуру при перекладі вихідного тексту найчастіше асоціюється з використанням як основної перекладацької стратегії прийому калькування. Орієнтація під час перекладу на глибинну структуру тексту-оригіналу асоційована із застосуванням складних перекладацьких трансформацій (Черноватий, 2015: 165).

Проблема вибору конкретної поверхневої структури тексту при перекладі дуже важлива, оскільки кожна мова має граматичні та синтаксичні особливості. Як вказує Ю.П. Мельник, у процесі перекладу вибір тієї чи іншої поверхневої структури зумовлений метою та контекстним оточенням (Мельник, 2012: 59). Проникнення в глибинну структуру тексту вимагає від перекладача спеціальних фонових знань, які пов'язані зі змістом тексту. Крім того, проникнення в глибинний зміст тексту нерідко пов'язане зі здатністю перекладача вловлювати додаткові смисли, які словесно не виражені (тобто є імпліцитними). Вибір певної поверхневої структури може додати вислову додатковий імпліцитний сенс.

Проблема імпліцитності глибинної структури тексту досліджується, зокрема, С.О. Швачко і І.І. Наливайко (2014). Так, розглядаючи способи вираження негатиції, вони зазначають, що одним із способів її вираження є імпліцитне вираження в глибинних структурах лексичних одиниць (Швачко, 2014: 147).

Таким чином, підхід, у рамках якого глибинна структура розглядається тільки як така, що виражає сенс висловлювання, а поверхнева структура розглядається тільки як така, що виражає синтаксис, є вкрай неповним. Швидше, поверхнева структура здатна відобразити додаткові нюанси висловлювання.

Н. Афіріда дотримується думки, що глибинна структура є швидше абстрактним поняттям. І ця точка зору дає йому змогу стверджувати, що глибинна структура – це структура в голові людини, яка говорить чи пише, в той час як поверхнева структура – це речення, яке вимовляють або пишуть. Таким чином, глибинна структура покликана репрезентувати справжнє значення того, що ми хочемо сказати (Afrida, 2017: 55). Керуючись таким підходом, І.К. Кобякова, описуючи глибинну структуру юридичних текстів, зазначає, що для всіх текстів цієї спрямованості характерні такі риси, як раціональність, валідність і релевантність (Кобякова, 2008: 36).

Досліджуючи дискурсивні стратегії критики, О.О. Гридюшко зазначає, що глибинна структура відображає тільки семантичний параметр оціночних суджень, а три інших – вербальний, паравербальний і дискурсивний параметри оціночних суджень – не можуть бути виражені в рамках глибинної структури (Гридюшко, 2019: 287).

Теорія Чомскі про глибинні і поверхневі структури може бути корисна для розуміння того, як стандартизувати підхід до розрізнення хороших і поганих перекладів. У рамках цієї теорії стверджується, що першим стандартом якісного перекладу є відповідність глибинних структур текстів вихідної мови і мови перекладу.

Трансформаційно-породжуюча граматики надає перекладачеві метод трансформації вихідного тексту в цільовий текст. Цей метод має такі етапи:

- аналіз поверхневої структури вихідного тексту і виділення глибинної структури вихідного тексту;
- перенесення глибинної структури вихідного тексту в глибинну структуру цільового тексту;
- стилістична, синтаксична реконструкція поверхневої структури мовою перекладу з урахуванням імпліцитних смислів вихідного тексту.

У результаті ми маємо справу з системою перекладу, яка складається з трьох ступенів: аналіз, переклад, реструктуризація.

Зміна відтінків сенсу при переході від однієї поверхневої структури до іншої (при незмінній глибинній структурі тексту) є компонентом, який погано піддається формалізації. Добре відомим прикладом у цьому контексті є емфатичні конструкції. Також серйозною проблемою є перехід від глибинної структури до поверхневої структури мови перекладу тих текстів, які містять лакуни (Швачко, 2007: 114).

Крім того, як вказує Х. Гонг, для деяких структурно неоднозначних речень можлива ситуація, коли одній поверхневій структурі відповідають дві або більше глибинних структур (Gong, 2004: 24). Поняття про синтаксичні омоніми і синтаксичні синоніми дуже важливо для усвідомлення тих моментів, які слабо піддаються формалізації в парадигмі генеративної лінгвістики.

Як зазначає К.А. Галкіна, генеративна лінгвістика має значне число переваг. Саме в рамках цього напрямку були істотно збільшені вимоги до лінгвістичного опису, отримав розвиток апарат опису синтаксису, виникла техніка формалізації опису (Галкіна, 2017: 22). Напрацювання генеративної лінгвістики, зокрема, глибинних і поверхневих структур і правил трансформації, досить корисні в здійсненні успішної перекладацької діяльності. Але, на жаль, є певна кількість «прогалин» і «двозначностей», які не дають змоги застосовувати теоретичні напрацювання генеративної лінгвістики механістично у всіх випадках здійснення перекладу.

Трансформації зберігають семантику і лексичний склад, але можуть змінювати граматичну будову речення. При цьому синтаксичний компонент складається з двох підкомпонентів – базового підкомпонента і трансформаційного підкомпонента. Базовий підкомпонент синтаксису не може змінюватися без втрати сенсу речення, в той час як трансформаційний підкомпонент забезпечує варіабельність поверхневих структур, які відповідають одній і тій самій глибинній структурі речення.

Як зазначає О.М. Волченко, будь-які зміни синтаксичної структури тексту-оригіналу в процесі перекладу, за умови збереження глибинної структури речення, можуть бути представлені як перекладацькі синтаксичні трансформації (Волченко, 2017: 90).

Поверхневі структури утворюються за допомогою так званих формальних правил заміщень. Для кожної множини з двох синонімічних поверхневих структур можна описати якийсь формальний патерн – трансформацію. Інтуїтивно сприйняту синонімічність можна перевірити в такий спосіб: треба відповісти на питання, чи може так бути, що одна з поверхневих структур, які перевіряються на синонімічність, виявиться істинною, а друга – помилковою. Якщо така ситуація неможлива, то такі поверхневі структури визнаються синонімічними. Такий спосіб перевірки називається парафразою.

Відомі такі моделі трансформації: пасивізація; перmutація (перестановка, тобто зміна порядку слів у реченні); субституція (заміна); додавання (включення додаткових елементів); опущення (вилучення додаткових елементів); заперечення; еліпс; номіналізація (Lavie, 2003: 109).

Трансформація пасивізації змінює порядок елементів у вихідному (активному) реченні і додає (якщо йдеться про англійську мову) три додаткові елементи: форму дієслова “be” у відповідному часі; частку “by” і частку “-ed”.

Наступна формула відображає трансформаційне перетворення англійської фрази з активного стану в пасивний:

$$N_1 V N_2 \rightarrow N_2 be V - ed by N_1, \quad (7)$$

де N_1 – перший іменник (First Noun).

N_2 – другий іменник (Second Noun).

V – дієслово (Verb).

Речення «Тепер вона вважала за краще б, щоб він не вступав до цього університету» (“Now she would rather he had not gone to that University”) і речення «Тепер вона вважала за краще б, щоб він не був прийнятим в університет» (“Now she would rather he had not been accepted this University”) мають різну поверхневу, але однакову глибинну структуру. Трансформація відбувається за допомогою прийому пасивізації: речення в активному стані трансформується в речення в пасивному стані.

На рис. 1 представлена схема пасивізації речення в активному стані “The company received the bill” («Компанія отримала рахунок») в речення в пасивному стані “The bill was received by the company”.

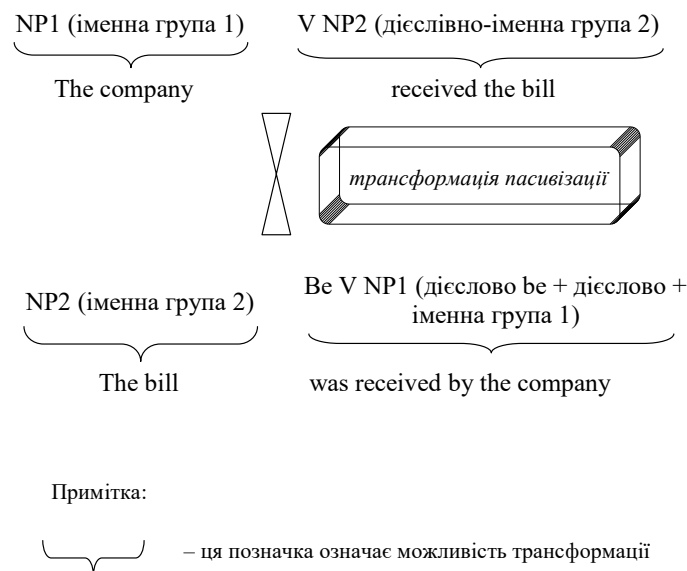

Рис. 1. Схема трансформації пасивізації

Джерело: складено авторами

Зміна порядку слів або словосполучень у реченні може бути зумовлена різними причинами. Наведемо приклад перестановки, яка необхідна внаслідок особливої синтаксичної структури англійського речення з прислівником “only”. Речення “*Not only have they held their ground in traditional markets but they have also conquered new fields formerly dominated by powerful competitors*” доцільно перекласти українською мовою іншою поверхневою структурою з використанням трансформації зміни порядку слів або словосполучень у реченні: «Вони не тільки утримують свої позиції на традиційних ринках, але й завойовують нові і висококонкурентні ринки».

Заміна передбачає застосування під час перекладу однієї мовної одиниці замість іншої. При цьому, природно, глибинна структура речення має бути збережена. Граматичні заміни можуть забезпечувати зміну форми слова, частини мови, члена речення, речення (простого на складне, складного на просте та ін.) (Волченко, 2017: 91).

Що стосується трансформацій опущення, то тут виділяють вільне опущення (опущення невизначених елементів), опущення відомого.

Наведемо такий приклад. Речення “*The company got a lucrative deal with someone*” («Компанія уклала з кимось вигідний контракт») і “*The company got a lucrative deal*” («Компанія уклала вигідний контракт») мають однакову глибинну структуру і трансформуються одне в інше за допомогою трансформації, яка називається «опущення невизначеної іменної складової частини».

Тепер наведемо приклад, коли опускається певна (відома) складова частина. Речення “*Hyundai is actively promoting its products, and Toyota is actively promoting its products*” («Хюндай активно просуває свою продукцію, і Тойота активно просуває свою продукцію») і “*Hyundai is actively promoting its products, and Toyota too*” («Хюндай активно просуває свою продукцію, і Тойота теж») – це поверхневі структури, які мають однакову глибинну структуру і подібні за змістом. Трансформація відбувається за типом «опущення відомого».

Згідно із загальним правилом, невизначені елементи можуть опускатися в будь-якому реченні. А ось для того, щоб стало можливим опущення певного елемента, необхідна низка умов. Так, у прикладі, який був розглянутий вище, було можливим опущення певного елемента “...*is actively promoting its products*” («... активно просуває свою продукцію») з тієї причини, що в першому реченні відбувається його повторення.

Або, наприклад, трансформація відбувається за допомогою способу заперечення: “*Unless you have a car, it's difficult to get there*”, “*If you don't have a car, it's difficult to get there*” («Без машини туди важко дістатися»). Тут теж ми спостерігаємо речення з однаковою глибинною структурою, але різними поверхневими структурами.

Досить часто перекладачі користуються послугами синтаксичної трансформації опущення (вилучення). Опущення (як і додавання) слова або фрази контексту передбачає суворе дотримання правил перекладу з точки зору цілісності глибинної структури. Елементи змісту можна вилучати з речення, якщо вони будь-яким чином дублюються. Як зазначає А.М. Пташеніченко, опущення є результатом відмінних один від одного принципів побудови англійських та українських речень (Пташеніченко, 2014: 148).

Наведемо такий приклад: “*Even in times of business recession, he or she is free from the fear of being laid off or made redundant*”. У контексті йдеться про японських працівників, яких від звільнення оберігає принцип довічного корпоративного найму. Без трансформації опущення це речення українською мовою може бути перекладено в такий спосіб: «Навіть за часів економічного спаду він або вона є вільними від страху бути звільненими за власним бажанням або за скороченням штатів». У такому вигляді речення українською мовою виглядає досить громіздко через повторення елементів, надлишкових із точки зору семантики української мови. Дійсно, глибинна структура не зміниться, якщо ми трансформуємо це речення таким чином: «Навіть за часів економічного спаду він [робітник] є вільним від страху бути звільненим».

Ще одним досить цікавим способом трансформації є номіналізація. Номіналізація – це перетворення процесуальних слів (дієслів) на іменники. Таким чином, процес перетворюється в річ або подію. Іншими словами, при номіналізації слово (дієслово або предикат), яке описує процес, перетворюється на слово (іменник або аргумент), яке описує явище (подію). Наведемо приклад. Речення “*Employee's unions know they have been banned from striking*” («Профспілки знають, що їм заборонили страйк») можна трансформувати в речення “*Employee's unions know about ban on strike*” («Профспілки знають про заборону страйку»). Дієслово, що означає процес (заборонили), перетворюється на іменник, що позначає явище (заборона). Зазначимо, що трансформація номіналізації – досить складний процес, який може супроводжуватися також трансформаціями опущення і зміною порядку слів або словосполучень у реченні.

Вважається, що моделі трансформації мають бути вичерпними в тому сенсі, що за їх допомогою можливе конструювання всіх граматично правильних поверхневих структур, але при цьому сконструювати граматично неправильні поверхневі структури неможливо. Особливо важливо коректно проводити перекладацьку трансформацію в разі наявності міжмовної і (або) міжкультурної асиметрії.

Перекладацькі синтаксичні трансформації в роботі з текстами економічної спрямованості потребують врахування особливостей ділової мови. Часто пасивні конструкції ділової англійської мови доцільно перекладати активними конструкціями українською мовою. Також заслуговують на увагу особливі синтаксичні структури. Крім того, залежно від того, для якої цільової аудиторії призначений текст, може знадобитися перекладацька трансформація додавання для пояснення малознайомих українському читачеві економічних реалій англійської мови. Але на особливу увагу заслуговує правильний переклад економічної термінології. Методика розрахунку показників, які мають однакову назву, в англійських країнах і в Україні може суттєво відрізнитися. Наприклад, “*Operating profitability*” («Операційна рентабельність») у статистиці країн ОЕСР і в українській статистиці розраховуються за принципово різними методиками.

Якщо в Польщі і в інших країнах ОЕСР “*Operating profitability*” («Операційна рентабельність») – це результат ділення операційного прибутку на виручку (Statistics Poland. Terms used in official statistics, 2020), то в українській статистиці «Операційна рентабельність» – це результат ділення операційного прибутку на собівартість (Методологічні пояснення. Державна служба статистики України, 2020). Природно, що перекладач для перекладу таких текстів зобов’язаний володіти не тільки лінгвістичними знаннями, а й економічними. Усе вищеразглянуті трансформації здійснюються на етапі перекладу глибинної структури в поверхневу структуру мови перекладу і вимагають залучення додаткових фонових знань перекладача.

3. Висновки

Знання про особливості глибинних і поверхневих структур текстів тих чи інших жанрів дають перекладачеві змогу більш якісно здійснювати перекладацьку діяльність. Систематизація перекладацької діяльності в цьому контексті передбачає організацію роботи поетапно: спочатку аналізується поверхнева структура вихідного тексту, з використанням правил синтаксичних трансформацій перекладач описує глибинну структуру тексту, а потім з урахуванням специфіки мови перекладу переводить цю глибинну структуру в поверхневу структуру мови перекладу.

Специфіка текстів економічної спрямованості вимагає, щоб на етапі трансформації поверхневої структури тексту-оригіналу в глибинну структуру, а також у процесі трансформації глибинної структури в поверхневу структуру мовою перекладач брав до уваги фонові знання про специфіку міжкультурних комунікацій у діловій сфері, а також специфіку економічної системи й економічної структури різних країн. Для цього перекладач має володіти відповідними знаннями з дисциплін економічного профілю. Такий порядок дій може бути дуже корисним у процесі перекладу семантично складних конструкцій.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані в практичній перекладацькій діяльності для забезпечення більш чіткого уявлення про глибинну структуру і семантичної еквівалентності вихідного і цільового текстів.

Наукова новизна. Результати дослідження сприяють удосконаленню практичних напрацювань щодо особливостей роботи з глибинними структурами перекладацьких текстів економічної спрямованості.

Подальші перспективи дослідження можуть бути пов’язані з уточненням найбільш доцільних у конкретних перекладацьких ситуаціях моделей трансформації глибинної структури вихідного тексту в поверхневу структуру тексту перекладу.

Література:

1. Плоткіна М.Г. Речення в світлі генеративної граматики. *Studia philologica*. 2012. Вип. 1. С. 24–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stfil_2012_1_6 (дата звернення: 10.06.2020).
2. Арістова Н.А. Основні елементи великих і малих прозових форм (на матеріалах сучасної літератури англomовних країн). *Young Scientist*. 2015. № 2 (17). С. 175–179.
3. Wu Y., Xu R. The Application of Chomsky’s Syntactic Theory in Translation Study. *Journal of Language Teaching and Research*. 2011. Т. 2. № 2. С. 396–399.
4. Aarts B., Chalker S., Weiner E. *The Oxford Dictionary of English Grammar* Oxford, New York : Oxford University Press, 2014. 464 p.
5. Висоцький А.В. Поверхнева і глибинна структура речення. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології української мови : збірник наукових праць. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2006. Вип. 2. С. 64–72.
6. Chomsky N. Three Factors in Language Design. *Linguistic Inquiry*. 2005. Vol. 36, No. 1. P. 1–22.
7. Борковська І.П. Структурно-семантичний аспект тексту ділових документів. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*. Серія : Філологічна. 2015. Вип. 58. С. 89–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpuoaf_2015_58_35 (дата звернення: 10.06.2020).
8. Татяниченко Н. Зміст і форма інформаційно-реченнєвого висловлювання. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах*. 2015. № 32. С. 95–108.
9. Галкіна К.А. Основні поняття генеративної лінгвістики. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2015–2016 рр.* 15–18 травня 2017 р. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. С. 22–24. URL: <http://jrvps.donnu.edu.ua/article/view/3645> (дата звернення: 10.06.2020).
10. La Palombara L.E. *An Introduction to Grammar: Traditional, Structural, Transformational*. Cambridge, Massachusetts : Winthrop Publishers, Inc., 1976. 450 p.
11. Stockwell R.P. *Foundations of Syntactic Theory* New Jersey : Prentice-Hall Inc., 1977. 217 p.
12. Pater J. Weighted constraints in generative linguistics. *Cognitive science*. 2009. Т. 33. №. 6. С. 999–1035.
13. Добровольська Д.М. Методологія дослідження перекладу рекламного тексту: основні перекладацькі стратегії. *Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe Budapest. Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. № 98. С. 42–46.
14. Швачко С.О. Перекладацькі трансформації у поетичному просторі. *Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання*. Донецьк : ДонНУ, 2005. Т. 2, № 1. С. 90–95.
15. Черноватий Л.М., Липко І.П. Співвідношення стратегій перекладу та рівня перекладацької компетентності майбутніх фахівців у галузі міжнародних відносин. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*.

- Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 131. С. 163–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_131_40 (дата звернення: 10.06.2020).
16. Мельник Ю.П. Глибинні структури та механізми їх переходу в поверхневі з урахуванням семантичних ролей. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Серія : Філологічні науки. 2012. Кн. 1. С. 59–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2012_1_15 (дата звернення: 10.06.2020).
 17. Швачко С.О., Наливайко І.І. Стилістичні засоби омовлення негації на матеріалі англomовного художнього дискурсу. *Філологічні трактати*. 2014. Т. 6, № 1. С. 145–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2014_6_1_25 (дата звернення: 10.06.2020).
 18. Afrida N. Students' ability in transforming a sentence: deep and surface structure. *Journal of Linguistics, Literature and Language Teaching*. 2017. № 2(2). P. 53–66. URL: <https://journal.iainlangsa.ac.id/index.php/jl3t/article/view/14> (дата звернення: 10.06.2020).
 19. Кобякова І.К. Поверхнева та глибинна структури текстів: типологічні аспекти. *Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія*. 2008. № 1. С. 35–39.
 20. Гридошко О.О. Дискурсивні стратегії критики в електоральному дискурсі Німеччини й України (контрактивний аспект). *Записки з українського мовознавства*. 2019. Том 2, № 26. С. 285–295.
 21. Швачко С.О., Анохіна Т.О. Глибинна структура поверхневих лакун у синтаксичному дискурсі. *Вісник Житомирського державного університету. Філологічні науки*. 2007. № 32. С. 114–116.
 22. Gong X. A Cross-Discipline Study of Surface Structure and Deep Structure. *Journal of Social Science of Hunan Normal University*. 2004. № 33. P. 23–25.
 23. Галкіна К.А. Основні поняття генеративної лінгвістики. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2015–2016 рр.* 15–18 травня 2017 р. Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. С. 22–24. URL: <http://jpv.s.donnu.edu.ua/article/view/3645> (дата звернення: 10.06.2020).
 24. Волченко О.М. Використання синтаксичних трансформацій для досягнення еквівалентності перекладу. *Молодий вчений*. 2017. № 4.1. С. 89–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4 (дата звернення: 10.06.2020).
 25. Lavie R. J. The Analogical Speaker or grammar put in its place : doctoral dissertation. Paris, 2003. URL: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00144458v1> (дата звернення: 10.06.2020).
 26. Пташніченко А.М. Вилучення та додавання як основні синтаксичні трансформації при перекладі художніх прозових творів з англійської на українську мову. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Сер. Мовознавство*. 2014. Вип. 1.(23). С. 147–153. URL: <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/3278> (дата звернення: 10.06.2020).
 27. Statistics Poland. Terms used in official statistics. URL: <http://stat.gov.pl/en/metainformations/glossary/terms-used-in-official-statistics/list.html> (дата звернення: 10.06.2020).
 28. Методологічні пояснення. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 10.06.2020).

References:

1. Plotkina, M.H. (2012). Rechennia v svitli heneratyvnoi hramatyky [A sentence in the light of generative grammar]. *Studia philologica*, vol. 1, pp. 24–28. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stfil_2012_1_6. [in Ukrainian].
2. Aristova, N.A. (2015) Osnovni elementy velykykh i malykh prozovykh form (na materialakh suchasnoi literatury anhlomovnykh krain) [The main elements of the great and small prose forms (on the materials of the current English literature)]. *Young Scientist*, vol. 2 (17), pp. 175–179. [in Ukrainian].
3. Wu, Y., Xu, R. (2011). The Application of Chomsky's Syntactic Theory in Translation Study. *Journal of Language Teaching and Research*. T. 2. Vol. № 2. Pp. 396–399.
4. Aarts, B., Chalker, S., Weiner, E. (2014). *The Oxford Dictionary of English Grammar*. Oxford, New York : Oxford University Press. 464 p.
5. Vysotskyi, A.V. (2006) Poverkhneva i hlybynna struktura rechennia [Surface and deep sentence structure]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriiia 10. Problemy hramatyky i leksykologhii ukrainskoi movy : zbirnyk naukovykh prats* [Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov. Series 10. Problems of grammar and of the Ukrainian language lexicology: scientific papers collection], K. : Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, vol. 2, pp. 64–72. [in Ukrainian].
6. Chomsky, N. (2005). Three Factors in Language Design. *Linguistic Inquiry*, vol. 36 (1).
7. Borkovska, I.P. (2015). Strukturno-semantychnyi aspekt tekstu dilovykh dokumentiv [Structural and semantic aspect of the of business documents' texts]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu Ostrozka akademiiia. Seriiia : Filolohichna* [Scientific notes of the National University of Ostrog Academy. Series: Philological], vol. 58, pp. 89–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_58_35. [in Ukrainian].
8. Tatiachenko, N. (2015). Zmist i forma informatsiino-rechennievoho vyslovliuvannia [The content and form of information and speech statements] / *Humanitarna osvita v tekhnichnykh vyshchyykh navchalnykh zakladakh* [Humanities education in technical universities], vol. 32, pp. 95–108. [in Ukrainian].
9. Halkina, K.A. (2017). Osnovni poniattia heneratyvnoi linhvistyky [Basic concepts of generative linguistics] / *Materialy naukovoi konferentsii profesorsko-vykladatskoho skladu, naukovykh pratsivnykiv i zdobuvachiv naukovoho stupenia za pidsumkami naukovykh doslidnoi roboty za period 2015–2016 rr. 15–18 travnia 2017 r.* [Materials of the scientific

- conference of the faculty, scientists and applicants for a degree based on the results of research work for the period 2015-2016. (May 15–18, 2017)]. Vinnytsia: Vasyl Stus DonNU, pp. 22–24. URL: <http://jpv.s.donnu.edu.ua/article/view/3645>. [in Ukrainian].
10. La Palombara, L.E. (1976). *An Introduction to Grammar: Traditional, Structural, Transformational*. Cambridge, Massachusetts: Winthrop Publishers, Inc., 450 p.
 11. Stockwell, R.P. (1977). *Foundations of Syntactic Theory*. New Jersey : Prentice-Hall Inc., 217 p.
 12. Pater, J. (2009). Weighted constraints in generative linguistics. *Cognitive science*. T. 33. № 6. P. 999–1035.
 13. Dobrovolska, D.M. (2016). Metodolohiia doslidzhennia perekladu reklamnoho tekstu: osnovni perekladatski stratehii [Advertising text translation research methodology: basic translation strategies]. *Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe Budapest. Science and Education a New Dimension. Philology*, vol. 98, pp. 42–46. [in Ukrainian].
 14. Shvachko S.O. (2005). Perekladatski transformatsii u poetychnomu prostori [Translation transformations in the poetic space] / *Inozemni movy. Zarubizhna literatura. Metodyka vykladannia* [Foreign languages. Foreign literature. Method of teaching]. Donetsk: DonNU, T. 2, vol. 1, pp. 90–95. [in Ukrainian].
 15. Chernovaty, L.M., Lypko, I.P. (2015). Spivvidnoshennia stratehii perekladu ta rivnia perekladatskoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv u haluzi mizhnarodnykh vidnosyn [Correlation of translation strategies and the level of translation competence of future specialists in the field of international relations]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Serii : Pedahohichni nauky* [Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences], vol. 131, pp. 163–167. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2015_131_40. [in Ukrainian].
 16. Melnyk, Yu.P. (2012). Hlybynni struktury ta mekhanizmy yikh perekhodu v poverkhnevi z urakhuvanniam semantychnykh roli [Deep structures and mechanisms of their transition to surface taking into account semantic roles]. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho universytetu im. Mykoly Hoholia. Serii : Filolohichni nauky* [Scientific notes of the Nezhin State University. Nikolai Gogol. Series: Philology], vol. 1, pp. 59–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2012_1_15. [in Ukrainian].
 17. Shvachko, S.O., Nalyvaiko I.I. (2014). Stylistychni zasoby omovlennia nehatsii na materiali anhlomovnoho khudozhnoho dyskursu [Stylistic means of stating negation on the material of English-language artistic discourse]. *Filolohichni traktaty* [Philological treatises.], vol. 6 (1), pp. 145–148. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Filtr_2014_6_1_25. [in Ukrainian].
 18. Afrida, N. (2017). Students' ability in transforming a sentence: deep and surface structure. *Journal of Linguistics, Literature and Language Teaching*, vol. 2 (2), pp. 53–66. URL: <https://journal.iainlangsa.ac.id/index.php/jl3t/article/view/14>
 19. Kobiakova, I.K. (2008). Poverkhneva ta hlybynna struktury tekstiv: typolohichni aspekty [Surface and deep text structures: typological aspects]. *Visnyk Sumskoho derzhavnoho universytetu. Serii Filolohiia*. [Bulletin of Sumy State University. Philology Series], vol. 1, pp. 35–39. [in Ukrainian].
 20. Hrydiushko, O.O. (2019). Dyskursyvni stratehii krytyky v elektoralnomu dyskursi Nimechchyny y Ukrainy (kontraktyvnyi aspekt) [Discursive criticism strategies in the electoral discourse of Germany and Ukraine (contractive aspect)] / *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva* [Notes on Ukrainian linguistics], vol. 2 (26), pp. 285–295. [in Ukrainian].
 21. Shvachko, S.O., Anokhina T.O. (2007). Hlybynna struktura poverkhnevyykh lakun u syntaktychnomu dyskursi [Deep structure of surface gaps in syntactic discourse]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Filolohichni nauky* [Bulletin of Zhytomyr State University. Philological sciences], vol. 32, pp. 114–116. [in Ukrainian].
 22. Gong, Xiaobin (2004). A Cross-Discipline Study of Surface Structure and Deep Structure. *Journal of Social Science of Hunan Normal University*. Vol. 33, pp. 23–25.
 23. Halkina, K.A. (2017). Osnovni poniattia heneratyvnoi linhvistyky [Basic concepts of generative linguistics]. *Materialy naukovoi konferentsii profesorsko-vykladatskoho skladu, naukovykh pratsivnykiv i zdobuvachiv naukovoho stupenia za pidsumkamy nauково-doslidnoi roboty za period 2015–2016 rr. 15–18 travnia 2017 r.* [Proceedings of the scientific conference of faculty, researchers and applicants for the degree of research work for the period 2015–2016 (May 15–18, 2017)]. Vinnytsia: Vasyl Stus DonNU, pp. 22–24. URL: <http://jpv.s.donnu.edu.ua/article/view/3645>. [in Ukrainian].
 24. Volchenko, O.M. (2017). Vykorystannia syntaktychnykh transformatsii dlia dosiahnennia ekvivalentnosti perekladu [Using syntactic transformations to achieve translation equivalence]. *Molodyi vchenyi* [Young Scientist], vol. 4.1, pp. 89–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4. [in Ukrainian].
 25. Lavie, R.J. (2003). *The Analogical Speaker or grammar put in its place* (Doctoral dissertation). Paris, France. URL: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00144458v1>, P. 109.
 26. Ptashnichenko, A.M. (2014). Vyluchennia ta dodavannia yak osnovni syntaktychni transformatsii pry pereklyadi khudozhnykh prozovykh tvoriv z anhliskoi na ukrainsku movu [Removal and addition as the main syntactic transformations in the translation of fiction from English into Ukrainian]. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Ser. Movoznavstvo* [Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University. Linguistics series.], vol. 1 (23), pp. 147–153. URL: <http://rep.btsau.edu.ua/handle/BNAU/3278>. [in Ukrainian].
 27. Statistics Poland. Terms used in official statistics. URL: <http://stat.gov.pl/en/metainformations/glossary/terms-used-in-official-statistics/list.html>
 28. Методологічні пояснення. Державна служба статистики України [Metodolohichni poiasnennia. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 28.08.2020
The article was received 28 August 2020